

Законов режим: Състав, управление, прекратяване

Френското право относно имуществено-брачните режими, както видяхме вчера в представянето на договорените режими, е много либерално, като единствено се спазват задължителните правила на първичния режим. И наистина, този режим позволява на съпрузите да изберат имуществено-брачен режим, като този избор може да се направи с нотариално заверен документ преди или по време на брака. Но при липса на нарочен избор от страна на съпрузите, законът предвижда допълнителен режим, законов режим, който да се прилага. След закона от 13 юли 1965 г., влязъл в сила на 1 февруари 1966 г., се говори за законов режим на съпругеска имуществена общност.

Аз ще представя теоретичните положения на този режим, а нотариус Луи ще представи практическите положения. Определеното време не ми позволява да направя подобно изложение. Ще се опитам просто да изложа водещите идеи на този режим, независимо дали става дума за състав на имуществата, за тяхното управление или правилата, които се прилагат за прекратяване на режима.

Законовият режим е режим на съпругеска имуществена общност. Нека да разгледаме тези две понятия.

Френският законов режим е преди всичко режим на общност след влизането в сила на Гражданския кодекс (Code civil) през 1804 г. Съставителите на кодекса са дали преимущество на обичайното право на регионите от северна Франция, докато регионите с писано право на юг се характеризират с разделни режими. Режимът на общност се характеризира със създаване на първоначална съвкупност от вещи: общата съвкупност или „общите вещи”, заедно с персоналните вещи на всеки съпруг, наречени лични вещи. Следователно има три съвкупности от вещи, а при разделните режими има само две съвкупности (вещи на съпруга, вещи на съпругата). В законовия режим има лични вещи на съпруга, лични вещи на съпругата и общи за двамата вещи.

Със закона от 1965 г., законовата общност е съпругеска имуществена общност, докато преди това е била „движимо имущество и имущество, придобито по време на брака”. Това означава, че занапред единствено вещите, придобити по време на брака, попадат в общността, вещите, които вече принадлежат на всеки съпруг, включително движими вещи, остават тяхна лична собственост, докато преди 1965 г. движимите вещи на всеки съпруг, придобити преди брака, са ставали общи. Следователно бракът вече е „начална

точка”: общността „тръгва от нулата” в деня на сключване на брака; в този смисъл тя е имуществена проява на брачния съюз.

Законовият режим е най-предпочитаният: Смята се, че 80 % от женените двойки са подчинени на този режим. Откъде идва възторгът към този режим? Трябва да се спомене лекомислието на младите встъпващи в брак, които не мислят в момента на сключването на съюза си да отидат при нотариус... Но освен това, ако законовият режим функционира така добре, то това вероятно се дължи на това, че отговаря добре на френския манталитет. В рамките на семейните отношения може да се видят трите основни принципа на нашия национален девиз: свобода, равенство, братство.

Това ще се опитаме да докажем с представянето на този законов режим, като откروим три точки: най-напред правилата относно състава на съвкупностите, след това правилата за тяхното управление и на последно място прекратяването на режима.

Раздел 1: Състав на съвкупностите

Имуществото на съпрузите се разпределя в три съвкупности от вещи: Двете съвкупности от личните вещи на всеки съпруг и общите вещи. Всяка от тези съвкупности включва активи (богатства, вещи) и пасиви (дългове). Най-напред ще разгледаме активите, а после пасивите на всяка от тези съвкупности.

1 Активи

При активите трябва да се представят личните вещи, преди да се види кои са общите вещи, първите отговарят на идеята за индивидуална свобода, а вторите са доказателство за братството между съпрузите.

I Личните вещи

Фактът, че има лични вещи на всеки съпруг, е доказателство за известна независимост, „запазена сфера”, което се вписва в идеята за индивидуална свобода за всеки съпруг.

Кои са тези лични вещи? Те са разнообразни и тяхното определяне е резултат от тяхното естество, произход и връзката им с предишно лично имущество.

Най-напред става дума за лични вещи, чието определяне е резултат от тяхното естество, чл. 1404 от Гражданския кодекс (Code civil) прави списък на някои лични вещи с оглед на личния им характер. Такъв е случаят с "дрехите и бельото за лично ползване на всеки съпруг": Връзката с личното пространство е очевидна. Същото се отнася за „действията за възстановяване на телесна или морална щета”, както и обезщетенията от тези действия. Така обезщетението, което получава съпруг, за който е в сила режимът на съпружеската общност, пострадал при катастрофа, е лична собственост.

Чл. 1404 споменава също „работните инструменти, необходими за професията на съпруга, основен ако не са допълнение към търговски средства или търговски обект, които са част от общността” – понеже в този случай те също са общи вещи по силата на теорията за аксесоара, според която „аксесоарът следва основната част”. Идеята на законодателя тук е да осигури професионална независимост на съпрузите, като се избегне тези необходими за професията вещи да бъдат включени в съвкупността за подялба в деня на прекратяване на брака.

По-общо чл. 1404 споменава като лични „всички вещи от личен характер и всички права, изключително свързани с човека”. Тази либерална формула поставя деликатни проблеми при тълкуването. Поставя се въпросът дали критерият за личен характер трябва да се прилага за дяловете, придобити по време на брака в дружества. И действително, с оглед на важността на *intuitus personae*, следователно от личен характер, какъвто съществува в тези общества, могат да се определят като лични. Сигурно е, че качеството на съдружник принадлежи лично на съпруга съдружник; само той може например да гласува на събранията. Но тъй като става дума за самата стойност на дяловете, според мажоритарната доктрина трябва да се смята за част от общността.

По същия начин стои въпросът за гражданската клиентела или държавната служба. Теорията и съдебната практика прилагат класическото разделение между титлата и наличните пари. „Титлата” принадлежи на съпруга, който упражнява професията и това му позволява да запази изключително право на управление. Но „наличните пари”, имуществената стойност на клиентелата или службата, са общо имущество от момента, в който е било придобито или създадено по време на брака.

Ако обаче тази клиентела е съществувала преди брака, тя остава лична собственост с оглед на нейния произход. Член 1405 от Гражданския кодекс (Code civil) действително

предвижда вещите, които са били собственост на съпруга преди брака, да останат лични. Бракът не променя статута на вече притежаваните вещи. Предвид късното сключване на браковете има тенденция тези лични вещи да стават все повече. Към тях трябва да се прибавят и вещите, придобити дори по време на брака, безплатно, т.е. от наследство, дарение или завещание, като идеята е да се запазят вещите в семейството по кръвна линия.

На последно място някои вещи са смятани за лични поради връзката им с някоя от предишните вещи, било защото я замества, било защото е аксесоар.

Първият случай е прилагане на механизма за действителна суброгация и е описан в чл.140б, ал.2 от Гражданския кодекс (Code civil). Така, ако лична вещ е унищожена в пожар, обезщетението от застраховката за тази вещ е лична собственост по суброгация. По същия начин в случай на размяна на лична вещ се смята, че „придобитата в замяна вещ, която е принадлежала лично на един от съпрузите, е лична” (чл. 140г). Но често се случва заменените вещи да нямат съвсем еднаква стойност и затова трябва да бъде внесена парична сума, наречена "компенсационна сума". Ако стойността на компенсацията, внесена от общността, е по-висока от стойността на разменената вещ, тогава вещта се смята за обща.

Понякога действителната суброгация не е автоматична: трябва документ, удостоверяващ волята на собственика относно дяла. Такъв е случаят, когато личните суми служат за придобиване на вещ по време на брака. Собственикът на лично притежаваните суми трябва да направи двойна декларация в момента на придобиване. Декларация, че придобиването е извършено с лични средства и декларация, че той иска тези вещи да се използват за придобиване на лично имущество. Това е т.нар. формалност при използването на средства (когато вещта е придобита с лични суми) или при повторното използване (когато вещта е придобита със сума от отчуждаване на лична вещ), формалност, която е необходима, за да може новата вещ да бъде смятана за лична. Тук се вижда влиянието на личната воля, т.е. свободата, при класифицирането на вещите.

Вторият случай, при който дадена вещ може да бъде класифицирана като лична поради това, че е свързана с вече съществуваща лична вещ, е аксесоар. По силата на теорията за аксесоара, за която вече говорихме, аксесоарът има същата съдба като основната вещ, за да се постигне единство на режима или статута. Например сграда, построена на

личен терен ще бъде лична собственост. По същия начин инструментите за лична земеделска дейност (Граждански кодекс, 1, 17 февруари 2004 г.) или за стоки, елементи от лични търговски средства.

II Общи вещи

Когато става дума за общи вещи, водещата идея при класифицирането на общите вещи вече не е свободата, а солидарността, съществуващата в двойката солидарност. Може да се каже, че те характеризират духа на режима на съпругеската общност. Идеята, че бракът предполага в имуществен план истинско обединяване на интересите, което предполага обединяване на богатствата, с оглед на тяхното разделяне при прекратяване на режима.

Вече видяхме, че от 1965 г. законовият режим е режим на „съпругеска имуществена общност“. Това означава, че общите вещи като цяло са вещите, придобити, купени по време на брака.

Така по принцип всички вещи, движими или недвижими, закупени от съпрузите или от единия от тях по време на брака, са общи вещи.

Важно доказателствено правило разширява още повече сферата на тези общи вещи. Това е презумпцията за общност съгласно чл. 1402 от Гражданския кодекс (Code civil) : „всяка движима или недвижима вещ се смята за част от общността, ако не се докаже, че е лична собственост на един от съпрузите след прилагане на някоя от разпоредбите на закона“. С други думи, всяка вещ, за която не може да бъде доказано, че е изключителна собственост на единия от двамата съпрузи, се смята за обща.

Общи са и доходите на всеки съпруг: Това решение, утвърдено от съдебната практика, днес вече не поражда съмнение, но е пораждало сериозни теоретични спорове, които ще ви спестя.

Така, печалбите и заплатите на всеки съпруг са общи поначало, дори ако все още не са получени. Същото се отнася и за това, което може да се нарече „заместител на заплата“: обезщетенията при уволнение, пенсиониране или неконкурентоспособност.

Обща са и доходите от лични вещи, например наеми от лично имущество. Първото Гражданско отделение в Касационния съд ясно утвърждава този факт в две решения от 31 декември 1992 г. и от 4 януари 1995 г.

Идеалът за солидарност, делба на богатствата, натрупани по време на брака, взима превес над индивидуализма на всеки съпруг.

Ето какъв е съставът на общите и личните активи. Нека сега разгледаме пасивите, с други думи дълговете.

§2 Пасиви

Най-напред едно общо наблюдение. Като цяло може да се каже, че като става дума за пасиви, преобладава по-скоро идеалът за солидарност, понякога дори прекалено, защото е твърде опасно за брачния партньор. Формулата, според която човек се жени „в добро и в лошо”, тук важи с пълна сила. Действително, както ще видим, личните кредитори, и най-вече професионалните, на единия съпруг по принцип могат да имат претенции към всички общи вещи, за да им бъде погасен кредитът. Като се има предвид, че тези вещи често представляват основна част от собствеността на домакинството, се вижда до каква степен законовият режим може да бъде разорителен. Освен това, за да се разгледат подробно пасивите, трябва да се разграничат два вида отношения:

- отношение на задължение от една страна, или временен пасив, т.е. отношението между длъжник и кредитор. Трябва да се определи основата на обезпечението на кредитора.
- отношение на принос от друга страна, окончателен пасив, който засяга отношението между двамата съпрузи и позволява да се определи крайният разход по дълга, отделяне на средства за неговото „окончателно погасяване”.

I Отношение на задължение

Отношението на задължение позволява да се определи до къде се простира правото на обезпечение на кредитора.

Ако двамата съпрузи заедно са длъжници, в този случай цялото имущество на двойката може да се използва за погасяване на дълга: всички общи вещи и личните вещи на всеки.

Въпросът възниква най-вече когато само един съпруг е длъжник. Неговите лични вещи са част от правото на обезпечение на кредитора, но какво се случва с общите вещи?

Основният принцип е ангажиране на общността, освен съвкупността от лични вещи на съпруга длъжник. Следователно общността има призванието да погаси дълговете на домакинството, което както казахме, понякога е опасно. Ето защо има някои изключения с цел да се защити брачният партньор недлъжник. Нека набързо да представим принципа и изключенията.

А Принципът

Принципът за ангажиране на общността е в чл. 1413 от Гражданския кодекс (Code civil): „изплащането на дълговете на всеки съпруг, за каквото и да било, по време на съществуването на общността, може винаги да се извърши от общите вещи”.

Независимо дали дългът в съпружеската общност е натрупан от съпруга или съпругата, независимо дали е свързан с професионалната сфера или не. Кредиторът може да бъде обезщетен от общите вещи. Виждаме, че презумпцията за общност е важно практическо предимство за него. Тъй като общите вещи са част от правото на обезпечение на кредитора по подразбиране, следователно съпругът, който не е засегнат лично, трябва да докаже, че дадена вещь е лично негова, за да не бъде иззета. И наистина, само личните вещи на брачния партньор не могат да бъдат иззети.

Съществуват обаче някои изключения, които ограничават правото на обезпечение на кредитора.

Б Изключения

Трябва най-напред да споменем предвиденото ограничение относно печалбите и заплатите на брачния партньор, които обаче както видяхме са общи вещи и следователно са част от правото на обезпечение на кредитора. Но чл. 1414 от Гражданския кодекс позволява тяхното конфискуване, само ако дългът е натрупан с цел издръжка на домакинството или образованието на децата.

Когато тези печалби и заплати се внасят по сметка, кредиторът е длъжен да остави равностойността на едномесечна заплата на брачния партньор, който не е длъжник. Освен това трябва да се има предвид, че спестените, натрупаните суми, губят характера си на заплати и стават обикновени общи вещи, които лесно могат да бъдат конфискувани.

Като цяло някои дългове могат да бъдат възстановени само от личните вещи и доходите на съпруга, натрупал дълга. Правото на обезщетение е ограничено, макар че някои общи вещи остават заложени, понеже както видяхме тези доходи са общи вещи. Такъв е случаят с личните дългове. Дългове, които съпругът е имал преди брака или които са част от наследство или дарение. Кредиторът може обаче да си възстанови парите от остатъка от общността, когато покъщнината на съпруга-длъжник се е смесила с общото имущество до такава степен, че вече не може да се разграничат.

Трябва да споменем и чл. 1415 от Гражданския кодекс относно дълговете вследствие на заеми или поръчителство на единия съпруг и това променя обсега на правото на обезпечение според това дали брачният партньор е позволил даденото действие.

Ако липсва позволение, единствено личните вещи и доходите от поръчителството могат да бъдат използвани за изплащане на дълга. Всички други вещи са изключени. Следователно не може да се конфискува обикновена обща вещь или да се ипотекира общ недвижим имот! Но дори при липса на позволение има една част общи вещи в правото на обезпечение, понеже доходите от поръчителството са включени, а знаем, че те са общи вещи. Но ако има депозит по сметка, възникват много трудности. Тези доходи след определен момент се превръщат в спестявания, с други думи обикновени общи вещи, които не са част от правото на обезпечение на кредитора. Понякога съдиите са го взимали предвид, като правят разграничение според това дали доходите са внесени по спестовен жилищен план или банкова сметка с акции, тогава се смятат за обикновени вещи, придобити по време на брака, които не могат да бъдат конфискувани без позволението на брачния партньор, или дали са внесени в депозитна сметка и тогава са доходи, които могат да бъдат конфискувани.

Но трябва ли в такъв случай да се разграничат ясно доходите от поръчителството, т.е. да се отделят от тези на брачния партньор. Съдебната практика е много строга за кредитора, тъй като смята, че той не може да конфискува обща сметка или дори лична сметка от поръчителството, ако не докаже, че постъпленията по тази сметка идват изключително от доходите от поръчителството. Ето защо той поема риска да го докаже.

(Тази система на „всичко или нищо” търпи критики. И наистина, има само едно решение: или кредиторът успява да докаже, че постъпленията по сметката са изключително от доходи от поръчителство и следователно могат да бъдат напълно конфискувани. Положението изглежда неблагоприятно за двойката. Действително

може да се сметне, че след определено време доходите губят това си качество и се превръщат в капитал, обикновена обща вещ, включително в депозитните сметки... Или кредиторът не успява да докаже това и неговото право на обезщетение намалява значително, понеже той не може да конфискува нито една от сумите по сметката, което в случая е много неблагоприятно за него. Ето защо теорията предлага различни решения, за да се превъзмогнат тези недостатъци, както и да се позволи във всички случаи конфискуването на едномесечна заплата на длъжника като гаранция, но и да се приспадне от тази сума. Но съдебната практика ясно го е отхвърлила. Беше предложено да се създаде ограничаване на конфискуването до три месечни заплати. За да се утвърдят тези предложения, трябва обаче да се произнесе законодателят.)

Ситуацията е по-проста, ако брачният партньор е дал позволение, позволение, което трябва да бъде изрично и което позволява кредиторите да бъдат обезпечени от всички общи вещи, с други думи се връщаме на общото право от чл. 1413. Изниква въпросът с участието на печалбите и заплатите на брачния партньор. Теорията тук не е единодушна, но изглежда, че трябва да има връщане към общото право включително чл. 1414, като следователно се изключат тези печалби и заплати.

Чл. 1413 запазва случая на измама на съпруга-длъжник, който е действал съвместно с лошите намерения на кредитора. В този случай нито една обща вещ не може да бъде конфискувана и правото на обезпечение на кредитора значително намалява, което е справедливо решение като се има предвид, че той съзнателно е искал да навреди на интересите на брачния партньор.

След като се уредят окончателно отношенията на кредитора и длъжника, остава въпросът за окончателното поемане на пасивите, с други думи приноса за издължаването.

II Принос за издължаването

В крайна сметка дългът се пада или на общността, или на личната съвкупност на единия от съпрузите. Следователно трябва да се разграничат изцяло общите дългове от изцяло личните.

Принципът е, че дългът в общността, натрупан от единия съпруг, се смята за общ дълг: всеки съпруг се предполага, че действа в интерес на общността. И тук се вижда идеята за солидарност между съпрузите.

По изключение общността има право на компенсация, което означава, че крайната отговорност пада върху един от съпрузите. Сега ще видим каква е системата за компенсация.

Такъв е случаят, когато общността е платила дълга, който е натрупан от личен интерес за единия съпруг (чл. 1416). Действително е нормално удовлетворяването на изцяло личен интерес на единия съпруг да не се смята като отговорност за общността.

Такъв е и случаят, когато общността „е платила глоби на единия съпруг поради углавни нарушения или обезщетения, които е трябвало да изплати заради граждански престъпления или неумишлени закононарушения” (чл. 1317). Съпругът трябва също така да внесе компенсация на общността, когато погасеният дълг е натрупан без да се имат предвид брачните задължения. Такъв би бил случаят с дълг, произтичащ от извънбрачна връзка.

Накрая следва да споменем, че за дълговете отпреди брака е длъжник само съпругът, който ги е натрупал. Ако общността е платила този дълг, ще има право на компенсация.

Като заключение на въпроса за пасивите, може да се каже, че това е основният недостатък на законовия режим, ето защо предвидливите съпрузи понякога предпочитат режима на разделност. И наистина, ангажирането на всички общи вещи за почти всички дългове на всеки съпруг понякога води до драматични ситуации.

Сега нека разгледаме въпроса за разпореждането със съвкупностите.

Раздел 2: Разпореждане със съвкупностите.

Ако се върнем на нашия национален девиз, ще видим, че разпореждането с общите и личните съвкупности може да се отнесе към идеала за равенство. Това отнасяне е сравнително отскоро: след закона от 23 декември 1985 г., който установи абсолютно равенство между съпруга и съпругата при разпореждането с общи вещи, докато реформата от 1965 г. продължаваше да дава правомощия на съпруга в осъществяването на това разпореждане. Следователно вече има равенство, пълна реципрочност както при разпореждането с лични, така и с общи вещи. Далеч сме от Старото право и от

формулата на Лоазел: „съпругът, владетел и господар на съпружеската общност”. Тези правила за равенство се прилагат при нормална ситуация. Но законодателят е предвидил и мерки в случай на криза.

Нека набързо представим двата вида мерки.

§1 Разпореждане в нормална ситуация

За да представим разпореждането с вещи в нормална ситуация, е най-лесно да разграничим кога се засягат личните вещи и кога общите вещи.

I Разпореждане с лични вещи

Разпореждането с лични вещи е лесно: Става дума за изключително разпореждане, за „запазена сфера”: всеки се разпорежда със своите вещи. Чл. 1428 от Гражданския кодекс гласи „всеки съпруг може да се разпорежда и да ползва личните си вещи и да разполага свободно с тях”.

Свободно : тук взима превес свободата, ето и тук откриваме нашия национален девиз. Изключение, произтичащо от първичния режим, прави семейното жилище (чл. 215 ал. 3): И тук има наченки на солидарност. Не може да се разпорежда със семейното жилище без съгласието на брачния партньор, дори ако принадлежи лично на един от съпрузите.

II Разпореждане с общите вещи

Когато става дума за общи вещи, както вече казахме, взима превес равенството между съпрузите. Но тази идея за равенство може да се разбира по два начина:

- или означава, че трябва винаги и двамата да са съгласни. Това е системата на съвместно разпореждане, на общо разпореждане, която се оказва тежка за ежедневието и може да доведе до ситуации на застой.

- или означава, че всеки, както мъжът, така и жената, има право да извършва сам действия с общите вещи. Това е т.нар. конкурентно разпореждане, което е много по-просто, но предполага взаимно доверие.

Законодателят е обединил двете, като е добавил и известна доза изключително разпореждане за някои особени общи вещи.

А Принцип : Конкуентно разпореждане

Принципът е на конкурентно разпореждане. Чл. 1421 от Гражданския кодекс гласи „всеки съпруг има правото да се разпорежда сам с общите вещи и да разполага с тях”.

Равенството върви ръка за ръка със свободата, понеже всеки съпруг е свободен сам да сключва сделки с общи вещи, договори за запазване на жилището, за управление, но също по принципа за разпореждане.

Например единият съпруг може сам да продаде общата кола или да купи друга, да сключи застраховка живот, да получи плащане от общо вземане...

Но този принцип има някои изключения. За някои сериозни действия е въведена система за съвместно разпореждане.

Б Общо разпореждане

Законодателят предвижда съпрузите да не могат „един без друг” да сключват някои сделки с общи вещи, и съставя списък (което показва, че сме в сферата на изключенията). Става дума за сериозни действия, за които взаимната зависимост е предпочетена пред независимостта.

Такъв е случаят например с даряването на общи вещи (чл. 1422).

Чл. 1424 забранява и едноличното сключване на някои сделки за продажба на някои лични вещи.

Ето защо е забранено на съпруга сам да:

- Отчуждава (продажба, дял във фирма, размяна)
- Обременява с вещни права (установяване на сервитут, на вещни права на кредитора над имуществото на длъжника)
- Получаване на средства от тези операции (продажна цена, стойност на гарантирания заем от вещните права на кредитора над имуществото на длъжника).

Когато тези сделки засягат:

- недвижим имот. С други думи, възможно е сам да създаде вещно право над движима вещь (залог)
- търговски активи и търговски обект
- социални права, които не са негоцируеми: става дума за дялове в дружества (колективно дружество, акционерно дружество с ограничена отговорност, гражданско дружество), (което впрочем показва, че законодателят ги смята като общи вещи, а не като лични, за да се върнем на гореспоменатия дебат за тяхната юридическа класификация).
- или материални блага, чието отчуждаване трябва да бъде оповестено поради възможност за противопоставяне: кораби, летателни апарати.

Също така е нужно съгласието на двамата съпрузи, за да се сключи земеделски или търговски заем за общ недвижим имот или за, и това е скорошно изискване, понеже датира от реформата от 23 март 2006 г., реално поръчителство (т.е. подsigуряване на обща вещь, но с гаранцията на дълга на трето лице).

И обратно, има случаи, когато дори и да са общи вещите, само един съпруг и не неговият брачен партньор, има правомощията да сключва сам дадена сделка. Това е изключително разпореждане с някои общи вещи.

В Изключително разпореждане

Изключителното разпореждане е изключение от правилото, когато става дума за общи вещи: странно е, че един от собствениците на вещта не може да се разпорежда! Тук е особено силен стремежът към свобода, понеже побеждава равенството между двамата съпрузи.

Това изключително разпореждане засяга само някои специални общи вещи: става дума за печалби и заплати и доходи от лични вещи, които, както видяхме, докато разглеждахме състава на съвкупностите, са общи вещи и допринасят за богатството на общността, но които въпреки всичко се ползват с изключително разпореждане.

Също така, когато единият съпруг упражнява отделна професионална дейност, сам има правото да извършва необходимите действия на управление и разпореждане, свързани с

тази дейност (чл. 1421, алинея 1.). Идеята на законодателя тук е да запази професионалната независимост на всеки съпруг.

Виждаме, че противно на това, което може да се помисли първоначално, няма идеално съотношение между състава на масите и разпореждането с тях. И наистина, някои общи вещи подлежат все пак на изключително разпореждане.

В случай на „криза” тези правила за разпореждане могат да бъдат нарушени.

§2 Разпореждане при криза

Както видяхме вчера (Сесил Лизанти и нотариус Кампел), вече има мерки в първичния режим за случай на криза. Законовият режим допълва тази система и предвижда някои решения, като позволява или оспорването на сделка, или прехвърляне на правомощията на брачния партньор.

I Оспорване на сделка

Когато единият съпруг е сключил сделка, правейки грешка, неговият брачен партньор може да поиска от съдията да оспори тази сделка.

Грешката на единия съпруг може да бъде под формата на превишаване на правомощията. Например, единият съпруг е отчуждил сам общ имот.

Брачният партньор може тогава да поиска анулиране на сделката. Става дума за относителна недействителност, понеже тя цели да предпази личните интереси на потърпевшия брачен партньор. Само последният може да пристъпи към действие в срок от две години след като е узнал за сделката или след разпадането на общността. Той може също така да избере да потвърди сделката и следователно да се откаже от правото си на действие.

Грешката може да бъде не превишаване, а присвояване на правомощия, действие с цел измама. С други думи сделката влиза в рамките на правомощията на съпруга, но не е сключена в полза на общността, не е изгодна за общия интерес. Например продажбата на движимо имущество на ниска цена (няма съвместно разпореждане); или пък дарение на печалби и заплати (изключително разпореждане) на любовница. В този случай

потърпевшият съпруг може да направи така, че сделката да бъде непротивопоставима, което в общи линии води до същите последици като недействителността.

Освен оспорването на дадена сделка, законовият режим предвижда и възможността за прехвърляне на правомощия на брачния партньор.

II Прехвърляне на правомощия

Така законът предвижда възможността да се поиска по съдебен път прехвърляне на правомощия в няколко случая:

- когато единият съпруг дълго време не е в състояние да проявява волята си,
- когато неговото разпореждане показва неспособността му (поради липса на разпореждане),
- или на последно място в случай на измама (която се характеризира с волята да се лиши брачният партньор от правата му върху общите вещи).

Тогава брачният партньор ще разполага с повече правомощия над общите вещи и дори понякога над личните вещи на другия.

Като става дума за общи вещи, единият съпруг може да бъде заместен от своя партньор при упражняването на неговите правомощия в общността. Не става дума за представляване като при първичния режим. Единият съпруг е лишен от всякакви правомощия над общността, а хабилитираният брачен партньор има изключителни права над актовете за конкурентно разпореждане и права под контрола на съдията за актовете на съвместно разпореждане.

Чл. 1429 от Гражданския кодекс предвижда дори единият съпруг да може да бъде лишен от правата си над личните вещи в случай на неспособност да изразява волята си или ако застрашава интересите на семейството, например ако „занемарява личните си вещи”. Тогава неговият брачен партньор ще има правата да се разпорежда с тези лични вещи.

Така чрез тази мярка се вижда, че съпруг, който има общи вещи, не може да прави каквото си пожелае с личното си богатство: интересът на общността се подразбира. Стремещът към солидарност между съпрузите се крие зад тази разпоредба. Още по-

очевидно се забелязва при прекратяването на общността, последната точка, която ще обсъдим сега.

Раздел 2: Прекратяване на режима

Прекратяването на режима следва неговото разпадане, което може да бъде вследствие разпадане на самия брак (след смърт на единия съпруг, обявеното му изчезване, развод) или без разпадане, в случай че решават да заживеят разделени, променят имуществено-брачния режим по собствена воля или принудително (съдебно разделяне на имуществото).

Прекратяването включва всички операции, които се отнасят до оценяване стойността на дяла, който трябва да получи всеки съпруг. Всеки съпруг взема най-напред личните си вещи. След това трябва да се определят елементите от пасивите и активите от общата съвкупност, да се направи опис на общите вещи и да се преброят дълговете. Накрая идва моментът на подялбата, чрез която всеки съпруг лично и изключително получава дял.

Тези операции могат да се проточат във времето и да бъдат доста тежки, така че от момента на разпадане на общността до момента на подялба може да мине известен период, който се нарича неделимост след разпадане на общността. Общите вещи тогава стават неделими и се управляват като такива.

Нямаме време да обсъдим тези твърде технически правила. Нотариус Луи е практикуващ нотариус и може да ви изясни много по-добре от мен тези точки.

Аз ще се опитам просто с няколко думи да ви представя в какъв дух протича това прекратяване на законовия режим.

Може да се каже, че тук откриваме идеала за равенство и солидарност понеже общите вещи трябва да бъдат разделени наполовина.

И тук солидарността е очевидна, понеже в края на режима единият съпруг ще се възползва от труда на другия. Например, съпругата, която не е работила, за да се посвети на възпитанието на децата и домакинството, ще получи половината от общите вещи, купени благодарение на заплатите на съпруга. Това впрочем е едно от големите преимущества на този режим... ако се приписва някакво значение на семейната солидарност!

Стремежът към равенство се вижда очевидно в момента на прекратяването и то дори аритметично, понеже тогава става дума за равенство при подялбата. Всеки съпруг трябва да получи половината от общите вещи. И тук се намесва системата за същността на прекратяването на общността, а именно теорията за компенсациите. Идеята да се коригират трансферите на ценности между съвкупностите (обща съвкупност/ лична съвкупност) по време на режима, и това за да се установи истинско равенство. Законът налага преди подялбата да се мине към прекратяване или уреждане на компенсациите.

За какво точно става дума?

Съществуването на право на компенсация зависи от извлечената полза от една съвкупност за сметка на другата. Всяко обедняване на дадена съвкупност в полза на друга води до право на компенсация.

Така чл. 1433 гласи „общността трябва да компенсира съпруга собственик всеки път, когато е извлякла полза от лични вещи”. Например, общността получава лични средства, без да има формалност за използване на средства; или обща вещь е купена с лични средства; или пък строеж на общ терен – обща вещь по присъединяване – е финансиран с лични средства ...

Съответно чл. 1437 от Гражданския кодекс предвижда единият съпруг да компенсира общността, когато общите средства са били използвани, за да се погаси личен дълг или за да се запази или подобри лична вещь и "по-общо всеки път, когато единият съпруг е извлякъл лична полза от вещи, влизащи в състава на общността".

Има право на компенсация, когато направеният разход от една съвкупност е довел до полза за друга съвкупност.

След като веднъж се приеме принципът за компенсация, възниква въпросът за нейния размер : каква сума да се отдели? Чл. 1469 от Гражданския кодекс поставя следния принцип. Като цяло компенсацията е „равна на най-малката от двете суми, които представляват направения разход и произтеклата полза”.

Но продължението на този член предвижда две изключения.

От една страна компенсацията не може да бъде по-малка от направения разход, когато е бил належаш, трудността следователно се състои в определянето на този належаш характер.

От друга страна компенсацията не може да бъде по-малка от произтичащата полза, когато разходът е послужил за придобиване, запазване или подобряване състоянието на дадена вещ. Става дума за много важно нововъведение в закона от 1965 г.

Преди законодателят се придържаше към правилото за паричния номинализъм: дължи се само сумата на направения разход. В период на валутна стабилност това решение не създава почти никакви проблеми. Но в условия на инфлация въпросът стои другояче. И наистина, компенсациите се изискват само в момента на разпадане на режима. Това произтича от тяхното включване в неделима сметка, предвидена в чл. 1468, в която е важно само салдото в деня на прекратяване на режима. Така може да са минали години наред между деня, в който е направен разходът и деня, в който трябва да се плати компенсацията. Оттам насетне при липса на преизчисляване, кредиторът на компенсацията е потърпевш с пълна сила от обезценяването на валутата. С други думи валутният номинализъм води до несправедливи решения, които противоречат на равенството, което трябва да се постигне между дяловете! Системата за компенсации вече не изпълнява своята роля на коректор, равенството е само блян.

Нека вземем следния пример: през 1980 г. общи вещи на стойност 100 са използвани за построяване на имот, който принадлежи лично на единия съпруг (защото се намира на терен, получен по наследство от неговите родители). Постройката днес струва 300. Ако вземем под внимание само направеният разход т.е. 100, общността губи от обезценяването на валутата, понеже 100 през 2008 г. не са равни на 100 през 1980 г. Следователно решението не е справедливо, а общността е била задължена да чака 2008 г., до разпадането на режима, за да си поиска дължимото.

Ето защо законът от 13 ли 1965 г. е взел предвид, че всеки път, когато е възможно, т.е. всеки път, когато компенсацията е поради някаква вещ, нейната оценка зависи от стойността на тази вещ. В нашия пример постройката струва 300 в деня на прекратяване на режима, дължимата компенсация на общността ще бъде 300. Това е т.нар. система на дълг на стойността, дълг, чиято сума варира, за да се вземе предвид обезценяването на валутата.

Оттук могат да се представят няколко случая, предвидени в чл. 1469:

- ако вещта се окаже в деня на прекратяване на общността в имуществото, което взима назаем, произтичащата полза се изчислява спрямо тази дата. С други думи взима се предвид актуалната стойност на вещта. Такъв е случаят на гореспоменатия пример.

- ако вещта е била отчуждена преди това се взема предвид стойността на вещта в момента на отчуждаването, с други думи продажбената цена.

- но ако продажбата е послужила за придобиване на нова вещ, тогава се взема предвид стойността на тази нова вещ вследствие на действителната суброгация.

Така тази система позволява да се установи реално равноправие между дяловете. И наистина, би било несправедливо съпругът, който не е могъл по-рано да поиска изплащане на неговото вземане, да бъде потърпевш от обезценяването на валутата. Тази схема на дълга по стойност се ползва с голям успех, понеже после обхваща вземанията лично за лично (т.е. вземанията между личните съвкупности на всеки съпруг) и дори отива отвъд законовия режим. Така вземанията между съпрузите при режима на разделност и днес вземанията между партньорите, съжителстващи без брак, се преизчисляват по същата система.

След като се направи оценката им, остава да се уредят компенсациите. Видяхме, че компенсациите са включени в една сметка. Само излишъкът – салдото – може реално да се изплати.

Когато само единият съпруг дължи на общността, уреждането става по принципа за най-малкото вземане, т.е. делът на съпруга длъжник се приспада при подялбата на общността, на равна сума на дължимото, което предпазва брачния партньор от евентуално неизплащане на дълга от длъжника.

Когато обаче общността дължи компенсация на единия съпруг, законът предвижда по избор на кредитора плащане в брой или чрез получаване на общи вещи. Но смятам, че нотариалната практика използва много рядко тези способности и е изработила друга схема. Ето защо предпочитам да дам думата на нотариус Луи, който да ви разясни този въпрос.